

Creative Drama in Verbal Skill Training: A Case Study of 13–15-Year-Old Boys in Robat Karim, Iran

Abstract

Adolescence is a period that has been recognized in recent decades as a special age group, and is generally referred to as a transitional period between childhood and adulthood. Adolescence is the second period of life and one of the important stages in life. This period starts with biological changes and signs of puberty and transition and ends with youth and choosing a social role. The purpose of this research is to investigate the effects of verbal training in order to improve this skill in 13 to 15 year-old teenagers. By using creative drama which is a purposeful and improvisational process, the role-players participate in improvisational situations with the supervision of a teacher. The aim of the research is to prove the hypothesis that teaching verbal skills in a creative performance manner, improves verbal skills in teenagers aged 13-15. The research is descriptive, using analytical method and library and internet resources during which the characteristics and tools of creative performances were studied. We worked with a group of 55 main and 40 control participants consisting of two boys' schools of the secondary level in Rabat Karim city. The main group was trained for 12 sessions and the control group did not receive any training. The effects of training in this way during the two stages of the pre-test and post-test using Barton's Communication Skills Questionnaire, the covariance analysis method and SPSS software were quantified and analyzed. Quantitative and qualitative analysis of the obtained results shows that teaching verbal skills in a creative way can be an effective way to improve this skill in the age group of 13-15-year-olds. We have concluded that this is an effective method in teaching communication skills, the ability for an individual to accurately convey a message to another person or group of people. In addition, this is an important skillset to have in life because the exchange of information is an act that is constantly occurring in everyday life. Also, our findings cover verbal skills (the ability to effectively speak, understand, and respond to messages. They encompass both the ability to express oneself clearly and concisely, and the ability to comprehend what others are saying) The qualitative and quantitative analyses of the results obtained from the questionnaires show and confirm the effectiveness of creative teaching. For example, in the analysis of the changes in the parameters of

Received: 20 Aug 2024

Received in revised form: 29 Sep 2024

Accepted: 09 Nov 2024

Amir Hossein Keshavarz Jebeli¹ [iD](#)

Master in Acting, Department of Acting and Directing, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

E-mail: a.keshavarzjebeli@modares.ac.ir

Mehdi Hamed Saghaian² [iD](#) (Corresponding Author)

Associate Professor, Department of Acting and Directing, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

E-mail: saghaian@modares.ac.ir

<https://doi.org/10.22059/jfadram.2024.380839.615924>

the first group of verbal skills (self-confidence, honesty, etc.), there is a significant difference between the average growth of the main group (0.84) and the control group (0.08) in two stages before and after the test. Using this method can be effective in diversifying and improving the quality of education.

Keywords: creative drama, communicative skills, life skills, adolescents, verbal skills

Citation: Keshavarz Jebeli, Amir Hossein, & Hamed Saghaian, Mehdi (2025). Creative drama in verbal skill training: A case study of 13–15-year-old boys in Robat Karim, Iran, *Journal of Fine Arts: Performing Arts and Music*, 30(3), 21-30. (in Persian)

Authors retain the copyright and the full publishing.

Publisher: University of Tehran Press.

"This article is derived from the first author's master thesis, titled: "Using creative drama in teaching communication skills in the life of teenagers (A case study: Teenagers 13-15 years old)" supervised by the second author at Tarbiat Modares University.

کاربرد نمایش خلاق در آموزش مهارت‌های کلامی: مطالعه موردی پسران ۱۳-۱۵ ساله در رباط کریم، ایران*

چکیده

هدف از این پژوهش تبیین تأثیر نمایش خلاق در آموزش مهارت‌های کلامی به نوجوانان ۱۳ تا ۱۵ ساله است. پژوهش به روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی صورت پذیرفت. تحقیق حاضر مطالعه‌ای نیمه تجربی با رویکرد کمی است. جامعه آماری شامل ۹۵ دانش‌آموز پسر از دو مدرسه در شهرستان رباط کریم

است که به دو گروه آزمون (۵۵ نفر) و شاهد (۴۰ نفر) تقسیم شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه بومی شده سنجش مهارت ارتباطی بارتون استفاده شد. پس از برگزاری ۱۲ جلسه آموزش نمایش خلاق برای گروه آزمون، پیش‌آزمون و پس‌آزمون از هر دو گروه اخذ شده و به کمک نرم‌افزار SPSS-21 داده‌ها در سطح توصیفی و تحلیل کوواریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتیجه پژوهش نشان داد که نمایش خلاق تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه مهارت‌های کلامی در نوجوانان دارد. مهارت‌هایی نظیر اعتماد به نفس، رعایت ادب در کلام، پرهیز از به کار بردن تکیه کلام، کوتاهی و وضوح کلام، کنترل صدا، توجه به زبان بدن، گوش دادن فعال و سکوت هوشمندانه؛ در گروه آزمون پذیر به صورت چشمگیری نسبت به گروه شاهد بهبود یافت. به بیانی دیگر نمایش خلاق می‌تواند به عنوان رویکرد آموزشی مؤثری برای تقویت مهارت‌های کلامی و ارتباطی نوجوانان در نظام آموزشی مورد استفاده قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: نمایش خلاق، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های زندگی، مهارت کلامی، نوجوان

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۰۸

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۸/۱۹

امیرحسین کشاورز جلی^۱: کارشناس ارشد بازیگری، گروه بازیگری و کارگردانی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

E-mail: a.keshavarzjebeli@modares.ac.ir

مهدی حامد سقایان^۲ (نویسنده مسئول): دانشیار گروه بازیگری و کارگردانی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

E-mail: saghaian@modares.ac.ir

<https://doi.org/10.22059/jfadram.2024.380839.615924>

استناد: کشاورز جلی، امیرحسین و حامد سقایان، مهدی (۱۴۰۴)، کاربرد نمایش خلاق در آموزش مهارت‌های کلامی: مطالعه موردی پسران ۱۳-۱۵ ساله در رباط کریم، ایران، نشریه هنرهای زیبا: هنرهای نمایشی و موسیقی، ۳۰(۳)، ۳۰-۲۱.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

نگارندگان، حق تکثیر و امتیاز کامل انتشار مقاله خود را حفظ می‌کنند.

* مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده اول با عنوان «استفاده از نمایش خلاق در آموزش مهارت‌های ارتباطی در زندگی نوجوانان (مطالعه موردی: نوجوانان ۱۳-۱۵ سال)» می‌باشد که با راهنمایی نگارنده دوم و در دانشگاه تربیت مدرس ارائه شده است.

مقدمه

از دوره نوجوانی به عنوان دوره‌ای انتقالی میان کودکی و بزرگسالی یاد می‌شود. بلوغ مهم‌ترین شاخصه این دوره است که در طی آن تغییرات مختلفی از جمله تغییرات فیزیکی، ذهنی و تغییرات بسیار مهمی در روند ارتباط فرد با محیط و اشخاص اطرافش از جمله خانواده و گروه همسالان به وقوع می‌پیوندد. حال اگر بتوان نوجوانان را با آموزش این مهارت‌ها در بهتر کنار آمدن و مدیریت هر چه بهتر این تغییرات و همچنین پشت سر گذاشتن این دوران با کمترین تنش یاری نمود، می‌توان امید داشت که ما بزرگسالانی موفق، والدینی همراه و افرادی مفید برای جامعه در آینده خواهیم داشت. نمایش خلاق یکی از شیوه‌های آموزشی است که نوجوانان می‌توانند در آن با خیالی آسوده و به‌دور از هر گونه ترسی از قضاوت شدن این مهارت‌ها را یاد گرفته و همچنین تنش‌های خود در این دوره را خصوصاً در حوزه مهارت‌های ارتباطی با کمترین مشکل پشت سر بگذارند. فرآیند محور بودن و فضای آرامی که در کارگاه نمایش خلاق فراهم می‌شود، اثربخشی آموزشی آن را دوچندان کرده است. تفاوت این شیوه با سایر شیوه‌های آموزشی معمول که آموزشی به‌صورت مستقیم را محور قرار می‌دهند، آموزش به‌صورت غیرمستقیم و از طریق بازی و با مشارکت تمامی اعضا است که تأثیر آموزش را دوچندان می‌کند. تنوع این روش در تکنیک‌ها و منابع آن باعث شده است تا این شیوه نه تنها در آموزش مهارت‌های زندگی که حتی در آموزش دروس دیگر از جمله ریاضی، علوم و سایر دروس و همچنین برای گروه‌های سنی مختلف از کودک تا بزرگسال به کار گرفته شود. در این پژوهش تلاش بر این است که با مطالعه و آشنایی با نمایش خلاق، به تکنیک‌ها، منابع و سایر جنبه‌ها و ویژگی‌های دیگر آن و به کارگیری آن‌ها در آموزش مهارت کلامی به نوجوانان ۱۳-۱۵ ساله پرداخته و همچنین تأثیرات آموزش‌های صورت گرفته بر نوجوانان را مورد بررسی قرار دهیم.

روش پژوهش

در این پژوهش با مطالعه و استفاده از امکانات، منابع و تکنیک‌های نمایش خلاق به‌خصوص تکنیک بداهه‌پردازی، گفت‌وگوهای نمایشی و کنشگری؛ در طی ۱۲ جلسه و با تمرکز بر آموزش مهارت‌های ارتباطی میان‌فردی (کلامی) در قالب طرح درسی چهاربخشی، آموزش‌های لازم صورت می‌پذیرد. در مرحله اول با وضع قوانین اولیه‌ای در کلاس همچون احترام به یکدیگر و به همراه داشتن دفترچه یادداشت، در جلسات بعدی سعی می‌شود تا با تمرکز بر مهارت‌های ارتباطی مؤثر در امر کلامی از جمله ارتباط چشمی در هنگام صحبت، شمرده و با صدای بلند صحبت کردن و مشخص بودن مخاطب صحبت؛ قوانین دیگری نیز به مجموع قوانین کلاس اضافه گردد، از جمله مرحله اعتمادسازی که در ۴ جلسه ادامه می‌یابد. روند اعتمادسازی دانش‌آموزان با ارائه بیوگرافی از خودشان که شامل نکاتی همچون اهداف، علایق (فیلم، موسیقی) و مهارت‌ها است، موجب آشنایی هر چه بیشتر مربی با آن‌ها و کمک به پیشبرد روند کلاسی در جلسات بعدی خواهد شد و سازگاری با فضای کلاس با هدف ارتقای مهارت کلامی و آشنایی هر چه بهتر دانش‌آموزان با خود و هم‌کلاسی‌هایشان را در پی خواهد داشت. در سومین مرحله، دانش‌آموزان شخصیتی به نام منتخب را می‌سازند که ویژگی‌های رفتاری، فیزیکی و اخلاقی آن برآیندی

از فردی است که اکثریت بچه‌های کلاس می‌توانند با او ارتباط برقرار کرده و یا حتی با او دوست شوند. در طی این مرحله تلاش می‌شود تا در هر جلسه به پیشنهاد مربی و یا خود دانش‌آموزان، به‌صورت گفت‌وگو محور و با رعایت قوانینی که اکثریت با آن موافق هستند، روند کلاس به پیش برود. در چهارمین مرحله از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا به عنوان تکلیف پایانی، هر یک به صورت انفرادی شخصیت منتخب خود را با تمام ویژگی‌های فیزیکی، رفتاری و اخلاقی مدنظرشان، طراحی و به مربی ارائه نمایند. در طی جلسات، دانش‌آموزان به صورت متناوب مهارت‌های ارتباطی مورد نیاز خود و به‌طور ویژه مهارت بازخورد را با کمک یکدیگر و مربی تمرین نموده و به کشف و جست‌وجو در حوزه‌های ارتباط با خود و دیگری در روابط میان فردی می‌پردازند. در طی جلسات، مربی به عنوان هدایت‌کننده جریان کلاس و نیز در زمان‌های مورد نیاز به عنوان بخشی از فرآیند کلاسی، نقش آفرینی کرده و در بازی بچه‌ها سهیم می‌شود. در طراحی چارچوب کلی برنامه کلاس توسط پژوهشگران، از تمرین‌های موجود در دو کتاب بازی‌های نمایشی برای نوجوانان^۱ نوشته جسیکا سوئل^۲ و دفترچه آموزش نمایش^۳ نوشته دنور کاسادو^۴ الهام گرفته شده است. در این دو کتاب تمرین‌هایی در قالب بازی‌های نمایشی برای آموزش اصول اولیه نمایش و بازیگری همچون: برقراری ارتباط با همبازیان و گوش دادن به حرف‌های آن‌ها و تمرینات بیان و بازخورد برای گروه سنی کودک و نوجوان طراحی شده است. در این پژوهش با توجه به هدف کلی کارگاه و توجه ویژه به تمریناتی که تمرکز اصلی آن‌ها بر آموزش و ارتقای مهارت کلامی است و از آنجه که در کتاب‌ها آورده شده و شناختی که در طول برگزاری کارگاه از شرکت‌کنندگان به‌دست آمده و رفته‌رفته کامل‌تر شد و ایده‌های شخصی پژوهشگران؛ استراتژی و تمرین‌هایی طراحی و در طی ۱۲ جلسه اجرا گردید. در زمان ارائه پرسشنامه تلاش شد تا با ویرایش سؤالات پرسشنامه، آن‌ها را به سؤالاتی واضح و قابل فهم برای دانش‌آموزان تبدیل نماییم.

پیشینه پژوهش

در زمینه استفاده از نمایش خلاق به عنوان شیوه‌ای آموزشی برای گروه سنی نوجوان در کشورمان، پژوهش‌های اندکی انجام گرفته است. امینی و همکاران در مقاله «نقش نمایش خلاق در تعلیم و تربیت با بهره‌مندی از آرای جان دیویی» (۱۴۰۰) در نشریه هنرهای زیبا: هنرهای نمایشی و موسیقی نقش بازی‌های نمایشی را در ارتقای آموزش در مدارس مورد مطالعه قرار می‌دهند. محمدرضا رضائی در پایان‌نامه خود در دانشگاه پیام‌نور کرمانشاه «اثربخشی آموزش به شیوه نمایش خلاق را بر خودکارآمدی خلاق و نگرش به خلاقیت دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی» (۱۳۹۸) در قالب دو گروه ۳۰ نفره آزمایش و کنترل مورد مطالعه قرار می‌دهد. مامی و امیریان در مقاله «تأثیر نمایش خلاق بر سازگاری اجتماعی، قضاوت اخلاقی و خلاقیت دانش‌آموزان» (۱۳۹۵) در نشریه علمی-پژوهشی آموزش و ارزشیابی به بررسی تأثیرات آموزش به شیوه نمایش خلاق بر دانش‌آموزان دختر پایه چهارم ابتدایی شهرستان ایلام می‌پردازد. از آنجایی که تاکنون پژوهش مشخصی پیرامون نمایش خلاق و به کارگیری آن برای گروه سنی نوجوان برای آموزش مهارت‌های ارتباطی صورت نگرفته است، در این پژوهش قصد داریم تا با به کارگیری این شیوه برای گروه سنی نوجوانان ۱۳-۱۵ ساله و با هدف آموزش مهارت بازخورد به مطالعه ویژگی‌ها و

ظرفیت‌های نمایش خلاق پرداخته و همچنین از آن‌ها در آموزش مهارت بازخورد بهره ببریم و در انتها تأثیرات آموزش‌های صورت گرفته را مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم.

مبانی نظری پژوهش

نمایش خلاق

نمایش خلاق را می‌توان ادامه روند تکامل طبیعی بازی‌های نمایشی دانست. در واقع نمایش خلاق تجربه شرکت‌کنندگان را از هر آنچه از قبل درباره بازی‌های نمایشی می‌دانستند به دنیایی جدید پیوند می‌زند. از بازی‌های نمایشی می‌توان به عنوان سرچشمه اصلی نمایش خلاق نام برد و همچنین این دو را در هفت اصل فرآیند، مشارکت، نقش‌آفرینی، بداهه‌پردازی، ساده‌گرایی، فاصله‌گذاری و نشانه‌گرایی با یکدیگر مشترک دانست؛ اما نمایش خلاق اصل دیگری نیز دارد که تفاوت آن را با بازی‌نمایشی رقم می‌زند و آن وجود مربی است. در واقع مربی تمام اصول گفته‌شده بازی‌های نمایشی را با در نظر گرفتن ویژگی‌های نمایش خلاق و کمک گرفتن از تکنیک‌های آن برای رسیدن به هدف یا اهدافی که برای نمایش در نظر گرفته است به کار می‌گیرد. کارگاهی که برای نمایش خلاق طراحی می‌شود علاوه بر در نظر گرفتن اصول و اهداف آن باید «کارگاهی همراه با هیجان و لذت که علاوه بر خلق تفکری پرسشگر، در جان و روح افراد ته‌نشین شده و آموزشی ماندگار را به وجود آورد. طراحی نهایی یک کارگاه نمایش خلاق باید با لذت و هیجان لازم و متناسب با گروه سنی مخاطبین آن باشد و همچنین تفکر نقادانه و روحیه پرسشگرانه را در آن‌ها برانگیزد» (شیخ‌الاسلام، ۱۴۰۱، ۱۳۱).

همچنین بچه‌ها که تا پیش از این اصول گفته‌شده را به صورت غریزی و بدون اطلاع از آن‌ها به کار می‌بردند، در نمایش خلاق هم‌چنان اصول را به صورت غریزی اما با هدایت و کنترل مربی، به کار می‌برند.

نمایش خلاق را به اشکال گوناگون تعریف کرده‌اند. چمبرز^۵ می‌گوید:

نمایش خلاق شکلی از وانمود به بازی است. یک تجربه سازمان‌یافته که با دقت طراحی می‌شود و به اجرا درمی‌آید. این نمایش به وسیله خود کودکان اجرا می‌شود و به وسیله خود آن‌ها طراحی و ارزیابی می‌شود. اگرچه کم‌وبیش در آن از تکنیک‌های نمایشی استفاده می‌شود، اما نمی‌توان آن را به معنی سنتی نمایش خواند. (چمبرز، ۱۹۷۰/۱۳۹۳، ۶۶)

آقاعباسی در کتاب نمایش خلاق خود، آن را این گونه تعریف می‌کند:

هرچند خلاقیت جزء جدانشدنی هر هنری از جمله هنر نمایش است، با این حال به نوعی از نمایش فرآیندمحور که به سود دست‌اندرکاران کار می‌شود و ربطی به اجرا برای تماشاگران ندارد، اصطلاحاً نمایش خلاق می‌گویند. در این نمایش خود راه هدف است؛ به عبارت دیگر تأکید بر فرآیند تمرین است؛ پرورش توانایی‌های دست‌اندرکاران اهمیت دارد و محصول نهایی یا نیست، یا در اولویت نیست. (آقاعباسی، ۱۳۸۶، ۲۷)

تعریف‌های دیگری نیز از نمایش خلاق ارائه شده است، اما آنچه میان همه آن‌ها مشترک است و در ابتدا نیز به آن اشاره شد، حضور ثابت هفت اصل بازی‌های نمایشی به همراه اصل هشتم یعنی حضور مربی به عنوان هدایتگر و نیز عنصر خلاق در کلیه این تعاریف است. می‌توان گفت که نمایش خلاق «جریانی است، هدفمند و فرآیندمحور که نقش‌آفرینان با مشارکت در اجرا به وسیله بداهه‌پردازی و فاصله‌گذاری در کمال سادگی

با آفرینش نشانه‌ها زیر نظر یک مربی دست به خلق تصویر زنده زندگی می‌زنند» (کیانیان، ۱۴۰۱، ۷۷).

عناصر نمایش خلاق

عناصر یک نمایش خلاق عبارت‌اند از (شیخ‌الاسلام، ۱۴۰۱، ۱۹)؛

۱. **تفکر خلاق:** یکی از نخستین اهداف نمایش خلاق تقویت مهارت‌های همکاری و مشارکت است. اصولاً فعالیت‌های نمایش خلاق بدون همکاری شکل نمی‌گیرد. با این همه مربی هنگام طراحی کارگاه نمایش خلاق و متناسب با زمان و تعداد جلسات، می‌تواند تفکر خلاق را در نظر بگیرد، تفکر خلاق که بتواند پرسش‌هایی را در نوجوانان و کودکان برانگیزد و همین که جرقه‌ای در ذهن آنان زده شود، کافی است.

۲. **تجسم خلاق:** نمایش خلاق، بدون تجسم خلاق امکان‌پذیر نیست. نمی‌توان بدون داشتن ذهن و قدرت تجسم خلاق به دنیای فعالیت‌های نمایشی پا گذاشت.

۳. **جادو و ایجاد هیجان:** وجود جادو و هیجان تضمین‌کننده تفکر و تجسم خلاق است. جادو تضمین‌کننده ورود به دنیای خاص و پررمزورازی است که هیجان را برمی‌انگیزد، فرد را سر ذوق می‌آورد و خلاقیت بر ذهن و روح او تأثیر می‌گذارد.

ویژگی‌های نمایش خلاق

با توجه به تعاریفی که برای نمایش خلاق ارائه شد، از مهم‌ترین ویژگی‌های آن می‌توان به فرآیندمحور بودن و عدم وجود مخاطب اشاره داشت که در ادامه به شرح و تفصیل این ویژگی‌ها می‌پردازیم (آقاعباسی، ۱۳۸۶، ۲۷).

۱. **تأکید بر فرآیند:** در نمایش خلاق مسیر یا فرآیندی است که افراد با یکدیگر طی کرده و بدون هرگونه استرس، از فشار اجرا مثل تمرینات و حفظ کردن متن یا اجرای نمایش (که یا وجود ندارد و یا در اولویت نیست) رها شده و هر کس به نتایج و برداشت‌های متفاوت خود می‌رسد و نیز هیچ گونه نتیجه‌گیری خاصی وجود نخواهد داشت.

۲. **آزمایشگاهی بودن:** افراد بحران را می‌آزمایند، نگرش‌ها و توانایی‌های خود را محک می‌زنند، زندگی را در محیطی امن تمرین می‌کنند و به‌طور فی‌البداهه به آن عکس‌العمل نشان می‌دهند.

۳. **عدم وجود مخاطب:** در نمایش خلاق، اجراگر و مخاطب خود افراد هستند و هیچ گونه مخاطبی خارج از جمع شرکت‌کننده وجود ندارد؛ به عبارت دیگر آن‌ها بر کار یکدیگر نظارت و همدیگر را نقد می‌کنند.

۴. **ابزاری آموزشی و پرورشی است:** نمایش خلاق می‌تواند به عنوان ابزاری در امر آموزش و پرورش عمل کند. امروزه در کشورهای پیشرفته نمایش خلاق وارد برنامه آموزشی دوره‌های پیش‌دبستانی و دبستان شده و فرآیند آموزش را لذت‌بخش‌تر و ماندگارتر کرده است.

اهداف نمایش خلاق

نمایش خلاق در ذات خود اهداف مختلفی در زمینه رشد فردی اشخاص را دنبال می‌کند که مهم‌ترین آن را می‌توان آموزش مهارت‌های زندگی دانست. از جمله مهم‌ترین اهداف نمایش خلاق که هم حوزه تربیتی - آموزشی و هم حوزه رشد و بهبود مهارت‌های فردی را شامل می‌شود، عبارت است از: ۱. تعلیم و تربیت همراه با سرگرمی و آموزش، ۲. افزایش

به شکل‌گیری امیال، شناخت‌ها و افکار مربوط می‌شوند. (سلطانی‌پناه، ۱۴۰۰، ۷۱)

دوران نوجوانی ممکن است در بعضی از جوامع ابتدایی‌تر کوتاه باشد و در بعضی جوامع پیشرفته طولانی‌تر. در میان جوامع بدوی و فرهنگ‌های اولیه و جوامع غیرصنعتی بلوغ و نوجوانی هم‌زمان بودند و کودک زمانی که توانایی تولیدمثل پیدا می‌کرد بالغ تلقی می‌شد ولی امروزه نوجوانی معنای وسیع‌تری داشته و دربرگیرنده بلوغ و رشد عاطفی، اجتماعی، ذهنی و اخلاقی است. (شهرآرای، ۱۳۸۴، ۹)

تغییرات مختلف دوره نوجوانی از دیدگاه نظریه‌های مختلف رشد

دیدگاه زیستی-تکاملی

۱. نظریه ژان ژاک روسو: روسو (۱۷۱۲-۱۷۷۸) را به دلیل طغیان بر ضد تأثیر جامعه و اعتقاد قوی او بر طبیعت می‌توان از دانشمندان این دیدگاه به شمار آورد. روسو معتقد بود رشد افراد طی چهار مرحله اصلی به پیش می‌رود نوباوگی، کودکی، اواخر کودکی و نوجوانی. در مرحله چهارم که با بلوغ آغاز می‌شود کودک آشکارا به موجودی اجتماعی تبدیل می‌شود. روسو معتقد بود که بلوغ در ۱۵ سالگی یعنی اندکی دیرتر از آنچه امروز اتفاق می‌افتد آغاز می‌گردد. در این زمان نوجوان تولد دیگری را تجربه می‌کند و وضعیت جسمی او تغییر یافته و تغییراتی احساسی از درون او آغاز می‌شود.

۲. نظریه استنلی هال: هال (۱۸۴۶ - ۱۹۲۴) از دانشمندانی است که به شدت تحت تأثیر چارلز داروین قرار دارد و نظریه خود را بر پایه مطالعات او بنیان گذاشت. هال معتقد است رشد زیستی بر رفتار انسان اثر مستقیم دارد و شرایط محیطی و ساخت اجتماعی تأثیر مهمی بر رفتار ندارد. او دوره نوجوانی را دوره طوفان و فشار دانست. هال هم‌چنان که بر مراحل برنامه‌ریزی شده رشد انسان تأکید می‌کرد، اعتقاد داشت که افراد در دوره نوجوانی دستخوش دگرگونی‌های چشمگیری می‌شوند که غالباً نوسان‌های پرشور عاطفی به دنبال دارد.

دیدگاه روان‌پویایی

نظریه زیگموند فروید: در نظریه فروید (۱۸۵۶-۱۹۳۹) طبیعت آدمی به صورت متفاوت از پیش مطرح می‌شود. در این نظریه زندگی فرد تحت تأثیر انگیزش‌ها و تعارضات عمدتاً ناآگاه است و شخصیت فرد بر اساس تجربه‌های اولیه زندگی او شکل می‌گیرد. فروید نیز مانند هال وقوع نوجوانی را زمان‌بندی شده و خارج از کنترل فرد می‌داند. وی نوجوانی را ناشی از افزایش غریزه جنسی می‌داند که به مرحله نهفتگی پایان می‌دهد و به دنبال آن توجه دوباره به مسئله ادیبی و کشش نوجوان به جنس مخالف (از والدین) و ترس از انتقام جنس موافق (از والدین) پدیدار می‌شود، در این مرحله با رشد نظام باز تولید و از جمله افزایش هورمونی درگیری و فشار شدید جنسی ایجاد می‌شود و در نتیجه به کنترل غریزه جنسی در مرحله نهفتگی پایان می‌دهد.

دیدگاه شناختی اخلاقی

نظریه ژان پیاژه: پیاژه (۱۸۹۶-۱۹۸۰) با الهام از اطلاعات دقیق خود از فلسفه زیست‌شناسی و مشاهدات تجربی خود از کودکان یکی از بزرگ‌ترین نظریه‌ها در زمینه رشد را پایه‌گذاری کرد. پیاژه رشد انسان را نتیجه تعامل رشد و تجربه می‌دانست. پیاژه رشد انسان را طی چهار دوره

توان فکری و اندیشیدن خلاق، ۳. رشد اجتماعی، افزایش توان کارگروهی و تقویت مشارکت، ۴. بهبود مهارت ارتباطی و ۵. خودآگاهی (آقاباسی، ۱۳۸۶، ۳۶؛ ابوالمعالی، ۱۴۰۱، ۳۸؛ Heinig, 1993, p. 6).

منابع نمایش خلاق

برای آموزش به شیوه نمایش خلاق می‌توان از منابع گسترده و متنوعی بهره برد. این منابع می‌توانند در اثربخش بودن آموزش‌های صورت گرفته و همچنین دستیابی به اهداف مدنظر مربی نقش مؤثری را ایفا کنند. از جمله این منابع می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. قصه و داستان، ۲. شعر، ۳. کتاب‌های کودکان و نوجوانان، ۴. منابع درسی، ۵. بازی و آواز و ۶. سایر منابع: فیلم، هنرهای تجسمی، انیمیشن. «به‌طور کلی: هر منبعی که ظرفیت غنی بالقوه‌ای برای بازی، کشمکش، شخصیت‌پردازی، استفاده از زبان گفتاری، حرکت، درگیری حسی و تخیلی، گسترش تمرکز و عاطفه و تقویت هویت داشته باشد می‌توان آن را در نمایش خلاق به کار گرفت» (اکبرلو، ۱۴۰۱، ۵۱).

تکنیک‌های نمایش خلاق

مربی نمایش خلاق در راستای دستیابی به اهداف مدنظر خود در کلاس‌ها و همچنین کنترل و پیشبرد کلاس می‌تواند تکنیک‌های مختلفی را به کار گیرد. مربی با توجه به شناختی که از شرکت‌کنندگان به دست می‌آورد، می‌تواند از تکنیک‌های زیر استفاده کند (شیخ‌الاسلام، ۱۴۰۱، ۵۹):

۱. تنش‌زدایی: در ابتدای کارگاه و با هدف کاهش دادن تنش بدنی، آرامش جسمی و روحی و تقویت تمرکز و توجه شرکت‌کنندگان، تمرینات تنش‌زدایی برگزار می‌شود. در پایان کارگاه نیز این تمرینات با هدف آزادسازی ذهنی و جدا شدن از فعالیت‌های کارگاه انجام می‌شود.

۲. تمرینات اعتمادسازی: هدف از این فعالیت ایجاد اعتماد، آشنایی و احساس نزدیکی بین شرکت‌کنندگان در یک فعالیت مشارکتی و گروهی است. این فعالیت معمولاً در بخش آماده‌سازی و پیش‌تر در روزهای نخستین فعالیت نمایش خلاق صورت می‌گیرد و شرکت‌کنندگان را به سمت عضویت در گروه هدایت می‌کند.

۳. بداهه‌پردازی: تکنیک بداهه‌پردازی یکی از مهم‌ترین تکنیک‌های بخش اجرایی کارگاه نمایش خلاق است. بداهه‌پردازی شکلی از بازی‌سازی است که از تجربیات و دیده‌های فرد شکل می‌گیرد. از آنجایی که خاله‌بازی‌های کودکان و نمایش‌های خودجوش بدون هدایت مربی از این تکنیک سرچشمه می‌گیرد و شرکت‌کنندگان با آن آشنایی لازم را دارند، با فضا سازی و هدایت درست می‌توان اجرایی قابل قبول داشت.

۴. گفت‌وگو: افراد برای بیان افکار، عقاید و احساسات خود از گفت‌وگو استفاده می‌کنند. آن‌ها می‌توانند در صحنه‌هایی که بازی می‌کنند، گفت‌وگوها را سازمان‌دهی کرده و پس از اجرای صحنه‌ها، پاسخ خود را به سؤالات بیان نمایند.

تعریف نوجوانی

نوجوانی دوره دوم زندگی است. این دوره با تغییرات زیستی و نشانه‌های بلوغ آغاز شده و با انتقال به دوران جوانی و انتخاب نقش اجتماعی به پایان می‌رسد. در این دوره تغییرات متعدد درونی و بیرونی با سرعت شکل می‌گیرند. تغییرات بیرونی، فیزیکی و ظاهری هستند و تغییرات درونی

۲. **کوتاهی و وضوح کلام:** وقتی کوتاه و واضح صحبت می کنید درک پیام شما برای دیگران ساده تر می شود و به سرعت منظور اصلی شما را درمی یابند. بهتر است از جملات و کلمات پیچیده دوری کنید و عبارت های تکراری را حذف کنید.

۳. کنترل لحن و تن صدا؛

لحن و تن صدا نقش مهمی در شکل گیری ارتباط مؤثر دارد و اگر از آن به درستی استفاده کنید مخاطب را به خود جذب خواهید کرد. به طور مثال لحنی صمیمی همراه با لبخندی شیرین، تأثیر مثبتی دارد و در مقابل اگر از لحنی بی احساس و تن صدایی ثابت استفاده کنید به احتمال زیاد مخاطبان به شنیدن کلام شما کششی نخواهند داشت. (Gladdin, 2021)

(19)

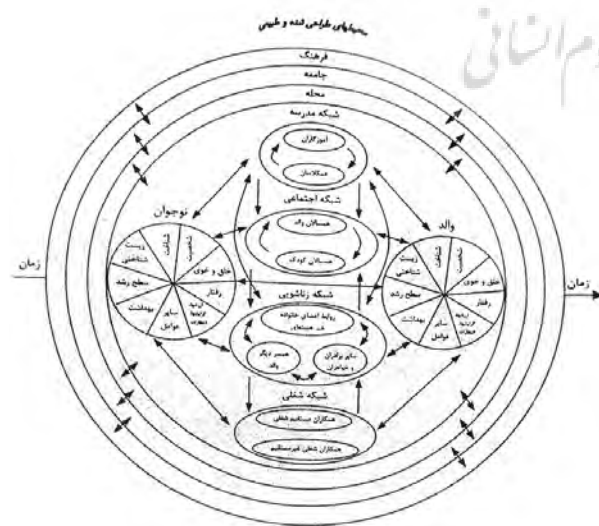
۴. **توجه به زبان بدن:** زبان بدن شما روی کلامی که بیان می کنید تأثیر می گذارد و به عنوان ارتباط غیر کلامی منظور شما را بهتر به مخاطب می رساند. برای این که از زبان بدن برای برقراری ارتباطی بهتر استفاده کنید، باید به نکاتی چند توجه نمایید. مثلاً ایجاد ارتباط چشمی متعادل با دیگران در حین صحبت به تأثیر کلام شما کمک بیشتری می کند.

۵. **گوش دادن فعال و سکوت هوشمندانه:** گوش دادن به اندازه صحبت کردن در ارتباط کلامی اهمیت دارد، زیرا مخاطب درمی یابد که شما به او گوش داده اید و نیازها و خواسته هایش را می دانید. در نتیجه روابط خود را بهتر می سازید. برای گوش دادن فعالانه تمام توجه خود را به مخاطب معطوف کنید.

علل نیاز نوجوانان به یادگیری مهارت های ارتباطی میان فردی از منظر روانشناسی رشد

۱. **الگوی رشد نوجوان:** درباره الگوی رشد نوجوان نظریات و دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. یکی از این دیدگاه ها از سوی ریچارد لرنر^۱ است که به عوامل زیستی، روانی و اجتماعی در رشد نوجوان توجه دارد. لرنر الگویی از تعامل عوامل مختلف که بر رشد نوجوان اثر می گذارند را ارائه کرده است (تصویر ۱).

تصویر ۱. الگوی تعاملی پویای لرنر از رشد نوجوان (شهرآرای، ۱۳۸۴/۱۹۸۱)

در دایره سمت چپ، عوامل مختلفی که بر زندگی نوجوان اثر می گذارند

حسی - حرکتی پیش عملیاتی، عملیات عینی و عملیات صوری می دانست که نوجوانان در مرحله عملیات صوری می باشند. به نظر پیازه از سال های نوجوانی به بعد فرد می تواند تصور امور را در ذهن خود داشته باشد و درباره نتایج فرضی آن ها نیز استدلال کند. در این دوره نوجوان با مهارت های تازه خود فرضیه می سازد و با کمک آن رویدادهای محیطی را پیش بینی می کند. او درباره چگونگی آزمون فرضیه و حدس های احتمالی خود برنامه ریزی نموده و به پیامد آن می اندیشد (طاهرزاده و سایه میری، ۱۴۰۰، ۶).

مهارت های زندگی

زندگی کردن نیز همچون هر مهارت دیگری به یادگیری و آموزش احتیاج دارد. یادگیری مهارت های زندگی باعث می شود تا هر کس بتواند چه از نظر فردی و چه از نظر اجتماعی رفتارهای بهتری داشته و روابط بهتری با دیگران برقرار کند. مهارت های زندگی بر اساس تقسیم بندی سازمان بهداشت جهانی عبارتند از: ۱. خودآگاهی (شناخت خود)، ۲. حل مسئله یا تصمیم گیری، ۳. همدلی یا هوش هیجانی، ۴. نه گفتن یا جرأت ورزی، ۵. تفکر خلاق، ۶. تفکر نقاد، ۷. مقابله با استرس، ۸. کنترل خشم و ۹. ارتباط مؤثر (روابط میان فردی) (سیف الهی، ۱۳۹۹، ۱۴).

ارتباط و مهارت های ارتباطی میان فردی

«ارتباط فرآیندی است که در طی آن افکار، احساسات و عقاید افراد از طریق تماس مستقیم یا غیرمستقیم انتقال می یابد» (دانائی، ۱۳۹۸، ۱۳). برای موفقیت هر چه بیشتر در ارتباطات خود، نیازمند یادگیری مهارت های مورد نیاز آن هستیم که به آن مهارت های ارتباطی می گویند. «در تقسیم بندی مهارت های زندگی به مهارتی اشاره شد به نام مهارت ارتباط مؤثر (میان فردی). ارتباط مؤثر ارتباطی است که در طی آن پیام به روشنی و وضوح بین فرستنده و گیرنده ردوبدل می شود و دو نفر به درک یکسانی می رسند. در مهارت ارتباط میان فردی افراد یاد می گیرند که چگونه افکار و احساسات خود را با یکدیگر در میان گذاشته تا بتوانند همکاری داشته باشند. کیفیت این همکاری نیازمند یادگیری مهارت های ارتباطی است. در نتیجه ما در روابط میان فردی خود، برای رسیدن به درک و هدف مشترک و مؤثر بودن ارتباط، نیازمند یادگیری مهارت های ارتباطی میان فردی هستیم» (یافته های پژوهش).

ارتباط کلامی^{۱۰}

مجموعه روابطی که از طریق گفت و گو حاصل می شود، ارتباط کلامی نامیده می شود. هر کلمه احساسات، عواطف خاص و عملکرد متفاوتی را در افراد برمی انگیزد. ارتباط کلامی و مهارت در صحبت کردن یکی از مهم ترین مهارت های زندگی اجتماعی و از جمله مهارت های اولیه و اساسی در برقراری ارتباط است.

راه های تقویت ارتباط کلامی

۱. **اعتماد به نفس و صداقت و رعایت نزاکت در هنگام صحبت:** داشتن اعتماد به نفس و صداقت و نزاکت در حین صحبت اهمیت زیادی دارد، زیرا اگر بدون لحن مطمئن و صداقت صحبت کنید دیگران هم به حرف هایتان اعتماد نخواهند کرد، اما اگر با اعتماد به نفس صحبت کنید دیگران هم به شنیدن حرف هایتان راغب می شوند.

جلسات اعتمادسازی) و پس‌آزمون (جلسه پایانی) با استفاده از پرسشنامه سنجش مهارت‌های ارتباطی بارتون^{۱۳} سنجیده‌ایم. جامعه آماری در این پژوهش دو گروه از دانش‌آموزان پسر مدارس مختلف بودند که در دو گروه آزمون (۵۵ نفر) و شاهد (۴۰ نفر)، در دو مرحله پیش و پس‌آزمون و پس از ۱۲ جلسه آموزشی مورد بررسی قرار گرفتند. همچنین باید گفت مرحله اول پیش‌آزمون برای گروه آزمون، پس انجام دوره اعتمادسازی انجام شد. برای جمع‌آوری داده و بررسی تأثیرگذاری آموزش‌ها از پرسشنامه بومی‌شده سنجش مهارت ارتباطی بارتون بهره بردیم. در این تحقیق از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده که شاخص‌های آمار توصیفی، جداول فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد جهت عینی‌تر شدن نتایج به دست آمده و برای بررسی تفاوت میانگین‌ها (پیش‌آزمون و پس‌آزمون) از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد و در کلیه تجزیه و تحلیل‌های آماری این پژوهش از نرم‌افزار SPSS-21 بهره گرفته شده است.

جدول ۲. مراحل سنجش پیش و پس‌آزمون گروه اصلی و شاهد

مراحل سنجش	پیش‌آزمون (اصلی)	پیش‌آزمون (شاهد)	پس‌آزمون (اصلی)	پس‌آزمون (شاهد)
جامعه آماری	۵۵	۴۰	۵۵	۴۰
تعداد سؤالات	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸
تعداد مؤلفه	۳	۳	۳	۳

یافته‌های پژوهش

در این مرحله به بررسی مجموع مطالعات نظری و تحلیل آماری می‌پردازیم.

آمار توصیفی

در اینجا انحراف معیار کلیه متغیرهای پژوهش در دو مرحله پیش و پس‌آزمون آورده شده است (جدول ۳).

جدول ۳. نتایج توصیفی متغیرهای پژوهش

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
گروه آزمون	۵۵	۲۲/۳۱	۳/۲۷
	۵۵	۲۴/۱۳	۲/۶۴
گروه شاهد	۴۰	۲۲/۴۵	۴/۴۱
	۴۰	۲۳/۱۸	۳/۵۴

یافته‌های آمار استنباطی

پرسشنامه بومی‌شده سنجش مهارت ارتباطی بارتون، ارائه شده به گروه آزمون و شاهد، به صورت پیش‌آزمون و پس‌آزمون و دربردارنده شش سؤال در رابطه با مهارت کلامی است.

میانگین و انحراف معیار مهارت کلامی آزمودنی‌هایی که در گروه آزمون و با رویکرد نمایش خلاق شرکت داشته‌اند و آزمودنی‌هایی که شرکت نداشته‌اند به صورت زیر است:

آزمون همگنی واریانس

آزمون همگنی واریانس گروه‌های آزمون و شاهد با متغیر وابسته

مشاهده می‌شود. دایره سمت راست نشان می‌دهد که همان عوامل بر رفتار والدین اثر می‌گذارند. نوجوانان و والدین از طریق چهار شبکه اصلی با هم در تعامل‌اند، یعنی شبکه مدرسه (تعامل بین معلمان و هم‌کلاسی‌ها)، شبکه اجتماعی (تأثیر والدین و همسالان نوجوان)، شبکه ازدواج (که دربرگیرنده کلیه افراد خانواده است) و شبکه کاری (که افراد مرتبط با نوجوان، والدین او و افرادی که به طور غیرمستقیم با آن‌ها در ارتباط‌اند). (۱۳۸۴/۱۹۸۱، ۲۶)

۲. تغییر در ادراک بین فردی: یکی دیگر از تغییرات دوران نوجوانی نسبت به دوران کودکی این است که فرد کم‌کم از نوعی خودخواهی، خودمحوری و تفکری که فقط به اینجا و اکنون محدود است به تفکری دست پیدا می‌کند که به احتمال بسط داده شده و همچنین کم‌کم به نظرات دیگران نیز اهمیت داده و آن‌ها را نیز در نظر می‌گیرد (جدول ۱).

جدول ۱. تفاوت‌های میان تفکر کودک و تفکر نوجوان (شهرآرای، ۱۳۸۴/۱۹۸۱، ۲۶)

کودکی	نوجوانی
تفکر به اینجا و اکنون محدود است.	تفکر به احتمال بسط داده می‌شود.
حل مسئله تحت تأثیر جزئیات مسئله است.	حل مسئله با آزمون فرضیه برنامه‌ریزی شده هدایت می‌شود.
تفکر به اشیاء و موقعیت‌های ملموس محدود می‌شود.	تفکر به اندیشه‌ها و همچنین واقعیت ملموس بسط داده می‌شود.
تفکر بر چشم‌انداز خود فرد متمرکز است.	تفکر، چشم‌انداز دیگران را در برمی‌گیرد.

آنچه برای رشد در طول نوجوانی اهمیت خاصی دارد، یک رشته تغییرات در ادراک بین فردی است. سلمن^۲ دو روش عمده را که نوجوانان در مفاهیم و دیدگاه‌هایشان تغییر ایجاد می‌کنند، دسته‌بندی کرده است: (۱) تشخیص آنکه دیدگاه‌های دیگران متفاوت از دیدگاه خود فرد است. (۲) درک شیوه‌هایی که این دیدگاه‌های متفاوت ممکن است رفتار هر شخص را نسبت به دیگران تحت تأثیر قرار دهد. (شهرآرای، ۱۳۸۴/۱۹۸۱، ۱۵۵)

۳. تغییر مناسبات در خانواده و تأثیرات گروه همسالان: آشکارترین فشار بر روابط دوران نوجوانی از دگرگونی‌های بدنی، اجتماعی و شناختی در خود نوجوان ناشی می‌شود. نوجوان به گونه‌ای فزاینده همانند بزرگسالان به نظر می‌رسد و اغلب همانند آن‌ها استدلال و رفتار می‌کند. در این دوره، تعاملات نیز تغییر می‌کنند. در مقایسه با کودکی، نوجوانی سهم بزرگ‌تری از تعاملات بین والدین و کودک، جرأت‌ورزی‌ها و گاه مخالفت‌ها را در بردارد. همچنین از جمله تغییراتی که در دوران نوجوانی نسبت به کودکی ایجاد می‌شود این است که نوجوان برخلاف کودک که بیشتر وقت خود را با والدین صرف می‌کند، زمان بیشتری را با دوستان، هم‌کلاسی‌ها و گروه‌های همسال خود می‌گذراند. نوجوانان تلاش می‌کنند تا در این گروه‌ها بتوانند مقبولیت مورد نظر خود را در میان اعضای گروه کسب کنند و از این حیث به اعتبار دست پیدا کنند (شهرآرای، ۱۳۸۴/۱۹۸۱، ۲۵۰).

سنجش اثرگذاری آموزش‌ها به شیوه نمایش خلاق
اثرگذاری آموزش‌های داده شده را در دو مرحله پیش‌آزمون (بعد از

مهارت کلامی (پس‌آزمون) انجام شد که نتیجه آن در ادامه آمده است (جدول ۴).

جدول ۴. آزمون همگنی واریانس‌های لوین متغیرهای وابسته مهارت کلامی (پس‌آزمون)

Sig.	2Df	1Df	F	
۰/۴۶۱	۹۳	۱	۰/۵۴۹	مهارت کلامی

خطای واریانس دو گروه آزمایش و شاهد در متغیرهای وابسته در سطح معناداری P با یکدیگر تفاوت معناداری ندارند، بنابراین مفروضه همگن بودن خطای واریانس گروه‌ها پذیرفته می‌شود (جدول ۴).

جدول ۵. نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیری روی نمرات پس‌آزمون مهارت کلامی گروه‌های آزمایش و کنترل، با کنترل پیش‌آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجنورات	Df	میانگین مجنورات	f	Sig.	توان آزمون
پیش‌آزمون	۵۷۳/۶۱	۱	۵۷۳/۶۱	۱۷۹/۳۳	۰/۰۰۱	۰/۶۶۱
گروه	۲۹/۵۸۷	۱	۲۹/۵۸	۹/۳۵	۰/۰۰۱	۰/۰۹
خطا	۲۹۴/۲۶	۹۲	۳/۱۹			

جدول ۵، نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیری و نمرات پس‌آزمون مهارت کلامی نوجوانان گروه‌های آزمایش و کنترل، با کنترل پیش‌آزمون را نشان می‌دهد. همان گونه که مشاهده می‌شود بین نوجوانان گروه آزمایش که تحت آموزش نمایش خلاق قرار گرفته‌اند و گروه شاهد که تحت آموزش قرار نگرفته‌اند از نظر مهارت کلامی تفاوت معناداری (وجود دارد؛ بنابراین فرض صفر رد و تأثیر نمایش خلاق بر ارتقای مهارت کلامی، مورد تأیید قرار می‌گیرد (جدول ۵).

جدول ۶. دسته‌بندی سؤالات پرسشنامه براساس گروه‌بندی پارامترها

سؤال	گروه
۳	۱ و ۲
۴	۲
۷	۲
۱۲	۱
۱۵	۱
۱۷	۱ و ۲

تحلیل نتایج به‌دست آمده

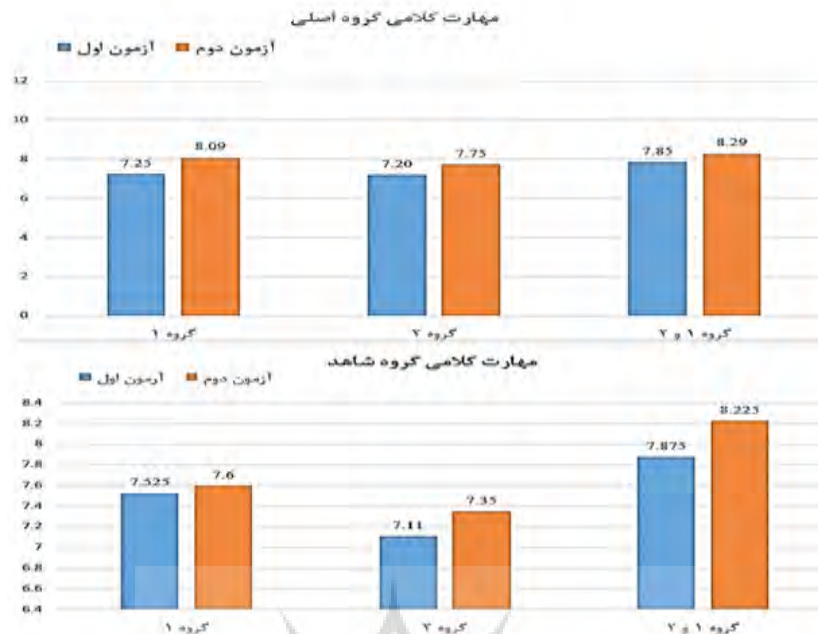
در مرحله اول بررسی همگنی واریانس‌ها و نرمال بودن پراکندگی داده‌ها با تأیید فرض انجام گرفت و مشخص گردید که می‌توان دو گروه اصلی و شاهد را با یکدیگر مقایسه نمود. در مرحله دوم و با بررسی نتیجه به‌دست آمده (نشان داده شد که میان دو گروه اصلی و شاهد تفاوت معناداری میان نتایج به‌دست آمده از مراحل پیش‌آزمون و پس از آزمون دو گروه هستیم که این تفاوت نشان‌دهنده تأثیر آموزش‌های صورت گرفته و همچنین تفاوتی معنادار در آموزش به شیوه نمایش خلاق بر ارتقای مهارت کلامی در گروه اصلی نسبت به گروه شاهد است.

در مرحله پایانی که نمودارهای آن در ادامه آمده است، با تقسیم‌بندی پارامترهایی که در ارتقای مهارت کلامی مؤثر بودند به دو گروه که گروه اول (فردی و اخلاقی) شامل: ۱. اعتماد به نفس و صداقت در گفتار، ۲. رعایت ادب و نزاکت و پرهیز از به کار بردن تکیه کلام و گروه دوم (تکنیکی) شامل: ۱- کوتاهی و وضوح کلام، ۲. کنترل لحن و تن صدا، ۳. توجه به زبان بدن، ۴. گوش دادن فعال و سکوت هوشمندانه پرداختیم. سؤالات مربوط به مهارت کلامی را در پرسشنامه با توجه به گروه‌بندی انجام شده دسته‌بندی نموده که برخی از پرسش‌ها در هر دو گروه جای می‌گرفتند (جدول ۶). از جمله سؤالات پرسشنامه می‌توان به: من به این نکته دقت دارم که برخی از کلمات معانی متفاوتی دارند، من تلاش می‌کنم ایده و منظور خود را در قالب واژه‌های کلی و به صورت خلاصه بیان کنم. در ادامه با بررسی میانگین‌های به‌دست آمده برای دو گروه اصلی و شاهد در دو مرحله پیش و پس از آزمون مشاهده نمودیم که تغییرات مرحله پس از آزمون گروه اصلی که تحت آموزش قرار گرفته‌اند به نسبت تغییرات گروه شاهد که تحت هیچ آموزشی نبوده‌اند، کاملاً محسوس و حاکی از مؤثر بودن آموزش‌های صورت گرفته بر ارتقای مهارت کلامی در دانش‌آموزان است (نمودار ۱). به‌طور مثال در گروه دوم سؤالات تغییر میانگین بین دو مرحله پیش و پس از آزمون گروه اصلی (۰/۵۵) و در گروه شاهد (۰/۲۵) است. ذکر این نکته لازم است که افزایش جزئی میانگین در مرحله پس از آزمون گروه شاهد صرفاً برای فرایند طبیعی یادگیری در طول سال تحصیلی بوده و علت دیگری ندارد.

نتیجه‌گیری

با توجه به پژوهش صورت گرفته می‌توان گفت که نمایش خلاق با دارا بودن ویژگی‌های متنوعی از جمله سادگی، فرآیند محور بودن و نقش‌آفرینی، دارا بودن منابع متعدد و جذاب و همچنین به کارگیری تکنیک‌های متنوعی از جمله بداهه‌پردازی می‌تواند به عنوان روش آموزشی نوینی مورد استفاده قرار گیرد. تحلیل نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که آموزش مهارت بازخورد به شیوه نمایش خلاق می‌تواند موجب ارتقای این مهارت در گروه سنی نوجوانان ۱۳-۱۵ ساله شود. بررسی و تحلیل کمی و کیفی نتایج به‌دست آمده از پرسشنامه‌ها نیز نشان‌دهنده و تصدیق‌کننده این امر است. برای مثال در بررسی تغییرات پارامترهای گروه اول مهارت کلامی (اعتماد به نفس و صداقت) شاهد تفاوت قابل توجه بین رشد میانگین گروه اصلی (۰/۸۴) و گروه شاهد (۰/۰۸) در دو مرحله پیش و پس از آزمون می‌باشیم. از جمله مشکلات در مسیر این پژوهش عدم آشنایی مدیران و دانش‌آموزان با این شیوه و به‌طور کلی نادیده گرفته شدن شیوه‌های نوین آموزشی توسط سیستم آموزش و پرورش بود که پیشنهاد می‌شود برای ترویج آموزش به شیوه نمایش خلاق، با تربیت نیروهای متخصص در این حوزه با کمک مربیان توانمند و همچنین آشنا نمودن مدیران و معلمان مدارس با تأثیرات و مزایای تدریس به این شیوه و حرکت نظام آموزش و پرورش کشور به سمت استفاده از روش‌های نوین آموزشی شاهد رشد و شکوفایی هرچه بیشتر نظام آموزشی و دانش‌آموزان خصوصاً گروه سنی نوجوان باشیم. همچنین پایایی پژوهش به روش باز آزمایی و تکرار آزمون از طریق تحلیل پرسشنامه‌ها محاسبه گردید و بررسی پژوهشگران، روایی تجربی تحقیق را تأیید می‌کند، امانی توان به‌طور قطع گفت که نتایج به‌دست آمده برای تمام نوجوانان ۱۳-۱۵ ساله دختر و پسر قابل استناد بوده

نمودار ۱. مقایسه میانگین پارامترهای مهارت کلامی میان دو گروه اصلی و شاهد

پیشنهاد برای پژوهش‌های بیشتری توان تأثیر آموزش به شیوه نمایش خلاق را در آموزش سایر مهارت‌های زندگی و نیز مهارت کلامی و حتی آموزش سایر دروس برای تمامی نوجوانان دختر و پسر در بازه‌های سنی مختلف مورد بررسی و تحلیل قرار داد.

و می‌توان آن را تعمیم داد. پژوهش صورت گرفته صرفاً با گروهی محدود از دانش‌آموزان پسر نوجوان ۱۳-۱۵ ساله انجام گرفته است و نمی‌توان به‌طور قطع گفت که نتایج به‌دست‌آمده برای تمام نوجوانان ۱۳-۱۵ ساله دختر و پسر قابل استناد بوده و می‌توان آن را تعمیم داد. در نتیجه به‌عنوان

بی‌نوشت‌ها

1. Drama Games For Rehearsals.
2. Jessica Swale.
3. Teaching Drama: the Essential Handbook.
4. Denver Casado.
5. Dewey W. Chambers.
6. Jean Jacques Rousseau.
7. Stanly Hall.
8. Sigmund Freud.
9. Jean Piaget.
10. Verbal Communication.
11. Richard Lerner.
12. Selman.
13. Barton.

فهرست منابع

- Abolma'ali, A. (2022). *Creative drama: A laboratory for life* [Namāyesh-e khallāq, āzmāyeshgāhi barā-ye zendegi]. Tehran: Organization for the Publication of Jihad-e Daneshgahi. (in Persian)
- Agha-Abbasi, Y. (2007). *Creative drama: Storytelling and theatre for children and adolescents* [Namāyesh-e khallāq: Ghesseh-gouyi va te-atr-hā-ye koodakān va nojavānān]. Tehran: Ghatreh Publishing. (in Persian)
- Akbarlou, M. (2022). *Creative drama for children: Characteristics, functions, methods, and examples* [Namāyesh-e khallāq barā-ye koodakān: Vijeghi-hā, kār-kard-hā, shiveh-hā va nemouneh-hā]. Tehran: Organization for the Publication of Jihad-e Daneshgahi. (in Persian)
- Casado, D. (2014). *Teaching drama: The essential handbook*. San Francisco, CA: Beat by Beat Press.
- Chambers, D. (2014). *Storytelling and creative drama* [Ghesseh-gouyi va namāyesh-e khallāq] (Soraya Qazal Ayagh, Trans.). Tehran: Markaz Daneshgahi Publishing. (Original work published 1970) (in Persian)
- Danaei, N. (2019). *Effective communication skills* [Mahārat-hā-ye ertebāt-e mo'asser]. Tehran: Sokhan Publishing. (in Persian)
- Gladdin, K. (2021). *The teen's guide to social skills: Practical advice for building empathy, self-esteem, and confidence*. Emeryville, CA: Rockridge Press.
- Hassannia, M., Shayganfar, N., & Amini, R. (2021). The role of creative drama in education based on the ideas of John Dewey [Naghsh-e namāyesh-e khallāq dar tā'lim va tarbiyat bā estefāde az ārā-ye John Dewey]. *Journal of Fine Arts: Performing Arts and Music*, 26(3), 53–43. https://jfadram.ut.ac.ir/article_84181_3daf1f325a52e43d3db8f-d31a2fc0a88.pdf (in Persian)
- Heinig, R. B. (1993). *Creative drama for the classroom teacher* (4th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Kianian, D. (2022). *Foundations of creative drama* [Mabāni-ye namāyesh-e khallāq]. Tehran: Organization for the Publication of Jihad-e Daneshgahi. (in Persian)
- Mami, Sh., & Amirian, K. (2019). The impact of creative drama on students' social adjustment, moral judgment, and creativity [Tasir-e namāyesh-e khallāq bar sāzgāri-ye ejtemā'i, ghazāvat-e akhlāghi va khallāgiyat-e dāneshāmouzān]. *Journal of Instruction and Evaluation*, 9(36), 92–75. <https://sanad.iau.ir/Journal/jinev/Article/972631/FullText> (in Persian)
- Nowjahan Cultural Group. (2022). *A collection of lectures from a research seminar entitled "Adolescence: A new perspective" (Issue 0)* [Majmou'e-ye sokhanrāni-hā-ye neshasti-ye pazhooheshi ba onvān-e "Nojavāni; negāhi now" (Shomarehe 0)]. Tehran: Nowjahan. <https://h1.nu/19Yjr> (in Persian)

ابوالمعالی، اکرم (۱۴۰۱). نمایش خلاق، آزمایشگاهی برای زندگی. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

آقاباسی، یدالله (۱۳۸۶). نمایش خلاق: قصه‌گویی و تئاترهای کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات قطره.

اکبرلو، منوچهر (۱۴۰۱). نمایش خلاق برای کودکان: ویژگی‌ها، کارکردها، شیوه‌ها و نمونه‌ها. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

چمبرز، دیویی (۱۳۹۳). قصه‌گویی و نمایش خلاق (تثرا قزل ایاغ، مترجم). تهران: انتشارات مرکز دانشگاهی. (چاپ اثر اصلی ۱۹۷۰)

حسن‌نیا، میلاد؛ شایگان‌فر، نادر و امینی، رحمت (۱۴۰۰). نقش نمایش خلاق در تعلیم و تربیت با بهره‌مندی از آرای جان دیویی، نشریه هنرهای زیبا: هنرهای نمایشی و موسیقی، ۳(۲۶)، ۴۳-۵۳. https://jfadram.ut.ac.ir/article_84181_3daf-1f325a52e43d3db8fd31a2fc0a88.pdf

دانائی، نسرين (۱۳۹۸). مهارت‌های ارتباط مؤثر. تهران: نشر سخن.

رضائی، محمدرضا (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مبتنی بر الگوی نمایش خلاق بر خودکارآمدی خلاق و نگرش به خلاقیت دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام‌نور]. کرمانشاه. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/f732b6167fd29e8ed1894dffb025fe93c>

سیف‌اللهی، پرتو (۱۳۹۹). مهارت‌های زندگی برای نوجوانان. تهران: انتشارات کلام.

شهرآرای، مهرناز (۱۳۸۴). روان‌شناسی رشد نوجوانان (دیدگاه تحولی). تهران: علم.

شیخ‌الاسلام، فائزه (۱۴۰۱). نمایش خلاق راهی به سمت تفکر و تجسم خلاق با تمرکز بر تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

طاهرزاده قهفرخی، سجاد و سایه‌میری، احسان (۱۴۰۰). بررسی تغییرات مختلف جسمانی، شناختی و اجتماعی دوره نوجوانی از دیدگاه‌های مختلف و مشکلات و اختلالات روانی این دوره، نشریه پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۴(۴۳)، ۲-۱۳. <https://elmnet.ir/doc/2420986-41042>

کیانیان، داوود (۱۴۰۱). مبانی نمایش خلاق، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

گروه فرهنگی نوجوان (۱۴۰۱). مجموعه سخنرانی‌های نشست پژوهشی تحت عنوان: «نوجوانی، نگاهی نو» (شماره صفر). نوجوان.

مامی، شهرام و امیریان، کامران (۱۳۹۸). تأثیر نمایش خلاق بر سازگاری اجتماعی، قضاوت اخلاقی و خلاقیت دانش‌آموزان. نشریه آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)، ۹(۳۶)، ۹۲-۷۵. <https://sanad.iau.ir/Journal/jinev/Article/972631/>

[FullText](#)

- Rezaei, M. R. (2019). The effectiveness of teaching through creative drama on the creative self-efficacy and attitudes toward creativity in fifth-grade students [Asar-bakhshi-ye amouzeshi be sheyveh-ye namāyesh-e khallāq bar khodkārāmadi-ye khallāq va negāresh be khallāgiyat-e dāneshāmouzān-e pāye-ye panjom-e ebtedāyi] [Master's thesis, Payam Noor University]. Kermanshah. <https://ganj.irandoc.ac.ir/viewer/3eaa748ad6379671ec0c69af242a6996> (in Persian)
- Seifollahi, P. (2020). *Life skills for adolescents* [Mahārat-hā-ye zendegi barā-ye nojavānān]. Tehran: Kalam Publishing. (in Persian)
- Shahraraei, M. (2005). *Adolescent developmental psychology: A developmental perspective* [Ravānshenāsi-ye roshd-e nojavānān (didgāh-e tahavvoli)]. Tehran: Elm Publishing. (in Persian)
- Sheikh al-Eslam, F. (2022). *Creative drama: A path toward creative thinking and imagination with a focus on enhancing personal and social skills* [Namāyesh-e khallāq rāhi be samt-e tafakor va tajassom-e khallāq bā tamarkoz bar taghviat-e mahārat-hā-ye fardi va ejtemā'i]. Tehran: Organization for the Publication of Jihad-e Daneshgahi. (in Persian)
- Soltanipannah, M., Asgari, P., & Naderi, F. (2021). The effectiveness of mindfulness exercises on components of positive transformation in adolescents with anxiety disorders [Asar-bakhshi-ye tamrinha-ye zehni agahi bar moalefeha-ye tahavvole mosbat dar nowjavanan-e mobtala be ekhtelalat-e ezterabi] *Journal of Advances in Cognitive Science*, 23(3), 66-78. <https://icssjournal.ir/article-1-1235-fa.pdf> (in Persian)
- Swale, J. (2016). *Drama games for rehearsals*. London: Nick Hern Books.
- Taherzadeh Ghahferokhi, S., & Sayemiri, E. (2021). A review of physical, cognitive, and social changes in adolescence from different perspectives and related psychological disorders [Barrasi-ye taghirāt-e mokhtalef-e jismāni, shenākhti va ejtemā'i-ye dore-ye nojavāni az didgāh-hā-ye mokhtalef va moshkelāt va ekhtelālāt-e ravānshenākhti-ye in doreh]. *Journal of New Advances in Psychology, Educational Sciences and Education*, 4(43), 13-2. <https://elmnet.ir/doc/2420986-41042> (in Persian)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی